

Universala Esperanto-Asocio

en oficialaj rilatoj kun UN kaj Unesko

Nieuwe Binnenweg 176, 3015 BJ Rotterdam, Nederlando

+31 10 436 10 44 +31 10 436 17 51 uea@co.uea.org

MEĎUNARODNI JEZIK ESPERANTO

U poslednje vreme meĎunarodni jezik esperanto sve ĉeĥe se nalazi u centru druĥtvenog interesovanja naroĉito u kontekstu prava nacionalnih manjina i perspektivi jeziĉke i kulturne raznolikosti... Nevladine organizacije pokuĥavaju da stave pitanje meĎunarodnog jezika na dnevni red Ujedinjenih nacija i Evropske Unije... Praĥki manifest, moderna deklaracija o ciljevima i principima esperantskog pokreta zahteva jeziĉku demokratiju... Obeleĥavanje stogodiĥnjice roĎenja Zamenhova (1859-1917), inicijatora esperanta, uticalo je da se u decembru 2008. godine u sedištu UNESK-a organizuje Simpozijum o jeziku i pravima ĉoveka, kulminiralo je Svetskim kongresom u Bjalistoku, njegovom rodnom mestu, a zavrĥilo se simpozijumom u Njujorku uz uĉeĥe diplomata UN... UEA je ĉesto predlagana za Nobelovu nagradu, izmeĎu ostalog i od strane Poljskog parlamenta 2009. godine... Druĥtvo esperantista Mongolije postalo je 70. savez neke drĥzave uĉlanjen u Svetski Esperantski Savez... U dvadesetak afriĉkih drĥzava postoje savezi esperantista... Nemaĉki grad Harcberg deklarisaao se kao esperantski grad... Esperantska verzija Vikipedije sadrĥi preko 125.000 ĉlanaka do kraja 2009. godine... Uprkos tome viĥe od 700 strana engleske enciklopedije originalne esperantske knjiĥevnosti naziva se „saĥetom“ ...

Za srpske ĉitaoce evo nekih ĉinjenica o stanju esperanta i esperantskog pokreta u svetu.

Poreklo. Osnovni udĥbenik iz koga je nastao meĎunarodni jezik esperanto je ťampao 1887 godine dr Ludovik Lazar Zamenhof u Varĥavi. Ideja o meĎunarodnom planskom jeziku, sa ciljem ne da zameni nacionalne jezike, veĉ da posluĥi kao pomoĉni drugi jezik za sve ljude, uopĥte nije nova. MeĎutim, Zamenhof je bio prvi koji je shvatio da takav jezik moĥe da se razvija kroz zajedniĉko meĎunarodno koriĥenje. Zato je Zamenhof predloĥio ne zavrĥen jezik, veĉ osnovna gramatiĉka pravila, omanji reĉnik i primere tekstova, zalaĥuĉi se za dalji razvoj jezika kroz njegovo koriĥenje. Esperanto je, blagodareĉi tome, danas izrastao od projekta u potpuni govorni i pisani jezik s bogatim izraĥajnim moguĉnostima, a koristi se u celom svetu. Mnoge ideje Zamenhova prihvatio je i tvorac moderne lingvistike u svetu Ferdinand de Sossir (ĉiji je brat Rene bio aktivni esperantista).

Karakteristike. Esperanto je i govorni i pisani jezik. Njegova reĉniĉka osnova se zasniva na zapadnoevropskoj leksici, jer su na zasnivanje njegove sintakse i morfologije veoma jak uticaj imali slovenski jezici.

Nepromenljivost esperantskih morfema i neograniĉena moguĉnost kombinovanja nastavaka ĉini Esperanto unekoliko sliĉnim kineskom jeziku. Prema unutraĥnjoj strukturi jezik ima mnogo zajedniĉkog sa anglutinativnim izolovanim jezicima poput turskog, japanskog i svahilija.

Razvoj. U najranijoj fazi razvoja jezik se sastojao od oko 1.000 korena, od kojih je bilo moguĉe obrazovati izmeĎu 10.000 i 12.000 reĉi. Danas, savremeni reĉnici esperanta sadrĥe od 15 do 20 hiljada korenova, od kojih mogu da se formiraju stotine hiljada reĉi. Jezik nastavlja da se kroz meĎunarodne kontakte i literaturu dalje razvija: Akademija Esperanta kontroliĥe aktuelne pravce toga razvoja. Vremenom postaje sve ťire polje praktiĉne primene jezika u svim zamislivim i nezamislivim oblastima, a u tome i za postizanje raznih, ĉak i spornih, ciljeva. Jezik je bio i zabranjivan u nekim zemljama, a njegovi korisnici proganjani. Tako su ga progonili Staljin, koji je esperanto smatrao jezikom kosmopolita, i Hitler, za koga je to bio jezik svetskog jevrejskog pokreta. (Zamenhof, tvorac jezika je po nacionalnosti Jevrej).

Danas postoje hiljade bračnih parova kojima je esperanto „kućni“, a njihovoj deci „maternji“ jezik.

Korisnici. U UEA (Universala Esperanto-Asocio = Svetski Esperantski Savez), čije članstvo danas predstavlja najaktivniji deo svetskog esperantskog pokreta i najmasovniju organizaciju esperantista, obuhvaćeno je 70 nacionalnih saveza i individualni članovi iz 120 zemalja sveta. Tiraži izdatih i prodatih udžbenika, kao i statistički podaci o lokalnim društvima esperantista dozvoljavaju nam da broj ljudi koji poznaju i koriste ovaj jezik procenjujemo ne na stotine hiljada, već na milione. Esperanto se govori u čitavom svetu, a broj esperantista rapidno raste u veoma različitim zemljama kao u Kini, Japanu, Brazilu, Iranu, Madagaskaru, Mađarskoj i Kubi.

Učenje esperanta. Mogućnost za brzu komunikaciju na Esperantu daje idealnu osnovu za učenje drugih jezika. Nekoliko sedmica posle početka učenja moguće je koristiti esperanto u dopisivanju ili za put u inostranstvo. Eksperimentalno i neformalnim posmatranjem potvrđen je pozitivan uticaj učenja esperanta kao prvog ili drugog stranog jezika na učenje drugih jezika. Esperanto je retko uvršten u školske programe, već se uglavnom uči samostalno, kroz dopisivanje kao i preko mreže www.lernu.net koja nudi kurseve na više od 30 nacionalnih jezika. Nastavna sredstva i didaktički materijali za savremenu nastavu esperanta postoje na više od 100 jezika. Sajt www.edukado.net informiše o svim aktuelnim zbivanjima u oblasti učenja esperanta.

Zvanična priznanja. Generalna konferencija UNESKO je 1954. godine priznala da su rezultati postignuti kroz esperanto u međunarodnom okviru saglasni sa ciljevima i idealima UNESKO, pa su u skladu sa tim uspostavljeni i zvanični odnosi UEA i UNESKO. Tokom 1985. godine UNESKO se obratio državama članicama i međunarodnim organizacijama da podstiču uvođenje esperanta u škole i njegovo

korišćenje u međunarodnim odnosima. UEA je, takođe, dobila status pridruženog člana u Organizaciji Ujedinjenih nacija, UNICEF-u, Savetu Evrope, Organizaciji Američkih država i u Međunarodnoj organizaciji za standardizaciju.

Skupovi i putovanja. Svake godine stotine međunarodnih skupova i susreta organizuju se na esperantu bez prevodilaca. Najveći od tih skupova su Svetski kongresi esperantista, koji su poslednjih godina održani u Jokohami (2007), Roterdamu (2008), Bjalistoku (2009), Havani (2010) i Kopenhagenu (2011). Druga konferencija esperantista Srednjeg istoka održana je u Izniku u Turskoj (2009). Šesti azijski kongres bio je u Mongoliji 2010, a Osmi sveamerički kongres u San Paulu (2011). "Pasporta Servo", služba omladinske sekcije UEA, imala je 2008. godine 1.225 članova iz 82 zemlje, koji su spremni da esperantistima koji putuju pruže pomoć i besplatno prenoćište.

Istraživanja i biblioteke. Mnogi univerziteti su u svoje programe lingvistike uključili i esperantske kurseve, a neki predlažu i učenje esperanta kao osnovne studije. Ističemo posebno poznanijski univerzitet "Adam Mickijević" u Poljskoj sa diplomskim studijama iz interlingvistike. Bibliografski godišnjak Američkog udruženja za moderne jezike registruje godišnje više od 300 stručnih tekstova o esperantu. Biblioteka Međunarodnog esperantskog muzeja u Beču (deo nacionalne biblioteke Austrije), ima više od 35.000 naslova. Druge velike biblioteke, sve sa više od 20.000 primeraka knjiga na esperantu su biblioteka "Hodler" u sedištu UEA u Roterdamu, biblioteka Britanskog saveza esperantista u Stokon-Trentu, nemačka esperantska biblioteka u Aalenu i biblioteka Japanskog esperantskog instituta u Tokiju. Fond bečke i alenske biblioteke mogu se pregledati preko interneta, a knjige se mogu pozajmljivati u skladu sa međunarodnim pravilima rada biblioteka.

Profesionalni kontakti i specijalna interesovanja. Među mnogobrojnim

esperantskim organizacijama postoje udruženja lekara, pisaca, železničara, naučnih radnika, muzičara i mnoga druga. Oni izdaju svoje novine i časopise, organizuju skupove i pomažu širenje i bogaćenje profesionalne i stručne leksike esperanta. Međunarodna Akademija Nauka (AIS) olakšava saradnju na univerzitetskom nivou. Originalni i prevedeni radovi pojavljuju se o astronomiji, informatici, botanici, hemiji, pravu, filozofiji i drugim stručnim oblastima. UEA je 2009. godine *Poreklom vrsta* od Darvina pokrenula seriju naučnih klasika „Naučna misao“. Sopstvene organizacije imaju, između ostalih, slepi, skauti, šahisti, igrači gooa i drugi. Omladinska sekcija UEA – TEJO organizuje česte međunarodne skupove i izdaje sopstvenu periodiku. Budisti, šintoisti, katolici, protestanti, kvekeri, marmoni, bahaani i ateisti imaju svoje organizacije, a mnoge društvene grupe koriste esperanto. U SAT-u, Svesvetskoj organizaciji radnika esperantista, izražavaju se raznovrsne tendencije međunarodnog radničkog pokreta.

Literatura. Cvetajuća književna tradicija na esperantu je priznata od međunarodnog PEN kluba, koji je zvanično prihvatio Esperanto PEN-centar na svom 60. kongresu (1993. godine). Pisanje na esperantu podstiče Akademija književnosti na esperantu osnovana 2008. godine. Zapaženi savremeni autori koji pišu na esperantu su: romanopisci Trevor Stil (Australija), Ištvan Nemere (Mađarska), Spomenka Štimec (Hrvatska) i Manuel de Seabra (Katalonija); pesnici Mauro Nervi (Italija), Mao Zifu (Kina), Mihail Gišpling (Izrael) i Abel Montagut (Katalonija); esejisti i prevodioci Probal Dašgupta (Indija) i Hemfri Tonkin (SAD). Esperantski pesnici Vilijam Old, Mardžori Bolton i Baldur Ragnarson su za svoj pesnički opus bili predloženi za Nobelovu nagradu.

Prevodi. Među najnovijim književnim prevodima ističu se *Zimska bajka* Šekspira, *Verenici* Manconija, *Gospodar prstenova* Tolkina, *Sto godina samoće* Markesa,

Gospođica Kristina od Eliadea, *Doživljaji dobrog vojnika Švejka* od Haška i klasični kineski roman *Putovanje na Zapad* Vu Čenga. Mnoge antologije sadrže prevode poezije sa raznih jezika.

Pored *Asteriksa*, *Vini-Pua*, *Tila Ojlenšpigela*, deca mogu da čitaju i *Pipi Dugu Čarapu*, sve knjige o Muminu knjige poznatog finskog autora Tove Jansona, zatim knjige o *Ozu* L. F. Bauma, i mnoge druge mogu da se nađu na internetu.

Primećujemo da se izdaju i prevodi sa esperanta. Na primer knjiga Tivadara Soroša *Maskarada* (poznatiji je njegov otac finansijer Džordž Soroš) napisana je na esperantu (to je priča o preživljavanju porodice za vreme nacističke okupacije Budimpešte) izašla je u prevodu na engleski, nemački, ruski, mađarski i turski jezik. Knjiga poljskog autora Romana Dobžinskog *Zamenhofova ulica* izdata je na više od deset jezika, poslednja izdanja su na francuskom (2008) i italijanskom (2009).

Pozorište i bioskop. Na esperantu su izvođeni pozorišni komadi raznih autora: Goldoni, Jonesko, Šekspir i Oksborn su poslednji predstavljeni na esperantu. Mnoge Šekspirove drame su postoje u esperantskom prevodu. *Kralj Lir* je igran na pozornici Hanoja, u Vijetnamu, decembra 2001. godine uz saradnju sa lokalnim pozorištem.

Korišćenje esperanta u filmovima je ređe, ali Čaplinov *Veliki diktator* je preveden (titlovan) na esperanto. U *Idiotskom veselju* sa Kerk Geblom i u japanskom filmu Jan Arima neki dijalozi su na esperantu, dok kulturni film Lesli Stivena *Inkub* ima dijaloge isključivo na esperantu.

Muzika. Na esperantu se može slušati pop-muzika, narodne pesme, rok, solo pesme, horovi, kao i operske arije. Neki popularni kompozitori i pevači, uključujući Elvisa Kostela i Majkla Džeksona, objavili su pesme na esperantu ili su međunarodni jezik koristili u promotivnim video materijalima. Klasične orkestarske kompozicije i horske pesme uključeni su u La Koro Sutro Lou Harisona i Prva simfonija Davida Gejmsa,

obe u SAD. Muzika na esperantu može se naći na internetu. Francuski studio „Vinilkosmo“ izdao je 2.000 godine seriju diskova sa esperantskom muzikom.

Periodika. Na esperantu redovno izlazi više od sto raznih časopisa i listova, uključujući i društveno-politički list "Monato" (Belgija), organ UEA "Esperanto", omladinska revija „Kontakto“. Mnogi listovi i časopisi izlaze u elektronskom obliku, a neki imaju i papirnu i elektronsku verziju. U ostalu periodiku spadaju izdanja o medicini, nauci, zatim religiozni časopisi, omladinska štampa, obrazovna periodika, razne literarne revije, kao i specijalna tematska izdanja.

Radio i televizija. Radio-stanice u Brazilu, Kini, Kubi, Poljskoj i Vatikanu redovno emituju program na esperantu. Povećava se broj programa koji se mogu slušati preko interneta. Redovni program emituje i Esperanto-TV iz Bjalistoka.

Internet. Internet je najbrže rastuće sredstvo sporazumevanja esperantista. Postoji nekoliko stotina diskusionih grupa na

esperantu. Ove diskusione grupe, čatovi, forumi, novosti, bave se najraznovrsnijim temama od korišćenja jezika u porodici do teorije relativiteta. Broj esperantskih sajtova i ličnih prezentacija penje se na stotine hiljada. Veoma su raširene takozvane "sobe za razgovor" preko protokola ICQ, IRC i Skajpa. Mnogi programi su i kreirani na esperantu. Programi kao OpenOffice, Firefox, IrfanView, grafički program KDE kao i operativni sistem Ubuntu i Mandriva postoje i na esperantu. Popularni sajtovi Gugl, Vikipedija, Fejsbuk i Iperiti imaju takođe esperantske verzije. Gugl je dobio i mašinskog prevodioca na esperanto.

Službe UEA. UEA izdaje knjige, časopise, godišnjak (Jarlibro) sa adresama esperantskih organizacija i lokalnih predstavnika UEA u svetu. Informacije o objavljenim knjigama, diskovima, audio i video kasetama, naći ćete u www.uea.org/katalogo. Služba za prodaju knjiga (Libroservo) ima na raspolaganju za kupce širom sveta oko 5.000 naslova.

*Za više informacija o esperantu kontaktirajte UEA na adresi **Universala Esperanto Asocio Nieuwe Binnenweg 176, NL-3015, BJ Rotterdam, Nederland tel +31-10-436-1044; fax 436-1751, preko interneta na e-mail adresi uea@co.uea.org, preko OUN na adresi 777 United Nations Plaza, New York, NY 10017, Usono (tel. (1-212-687-7041; faksom 949-4177, odnosno preko veb-sajta <http://www.uea.org>.***